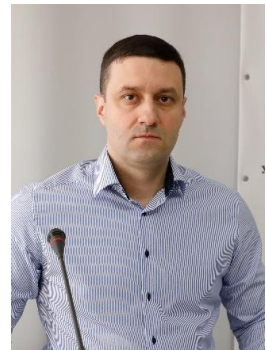

Катерина Анатоліївна ШАПОВАЛ,
доктор філософії у галузі права
(Головне управління Національної поліції в
Харківській області, м. Харків)

Олександр Юрійович ПРОКОПЕНКО,
(Харківський національний університет внутрішніх
справ, м. Харків)

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТАКТИЧНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ІНШИМИ СУБ'ЄКТАМИ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ, ПОВ'ЯЗАНИХ ІЗ ДОМАШНІМ НАСИЛЬСТВОМ

У статті розкрито організаційно-тактичні особливості взаємодії слідчого з іншими суб'єктами кримінального провадження під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. Виокремлено основні проблеми міжвідомчої взаємодії, що негативно впливають на ефективність досудового розслідування, а також запропоновано напрями їх подолання з урахуванням сучасних криміналістичних підходів та актуальних тенденцій правозастосовної діяльності правоохоронних органів. Аргументовано, що реалізація запропонованих підходів сприятиме підвищенню якості доказування, своєчасному реагуванню на факти домашнього насильства та забезпеченню балансу між завданнями кримінального провадження і захистом прав і законних інтересів потерпілих осіб. Окреслено перспективи подальших наукових досліджень.

Ключові слова: домашнє насильство, досудове розслідування, взаємодія слідчого, криміналістика, організаційно-тактичні основи,

кримінальне провадження, кримінальне правопорушення.

Постановка проблеми. Домашнє насильство є соціально небезпечним явищем, яке характеризується високим рівнем латентності, повторюваності та складністю доказування. Ефективність досудового розслідування кримінальних правопорушень, що пов'язані з домашнім насильством, значною мірою залежить не лише від професіональних дій слідчого, а й від налагодженої взаємодії з іншими суб'єктами кримінального провадження та суміжних сфер, зокрема з оперативними підрозділами, прокурором, органами й установами у сфері соціального захисту, службами у справах дітей, медичними працівниками, психологами, центрами надання безоплатної правничої допомоги та ін.

Водночас у практичній діяльності така взаємодія може мати фрагментарний, несистемний характер, що призводить до затягування строків досудового розслідування, втрати доказової інформації, а також підвищує ризик вторинної травматизації потерпілих осіб. Проблематика взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час розслідування кримінальних правопорушень була предметом досліджень Г. Ю. Бондар¹, М. В. Борисенко², В. О. Гусевої³ та ін.

Питання організації взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, знайшли відображення як у наших попередніх наукових працях, так і в дослідженнях Т. В. Іщенко⁴, Л. В. Крижної⁵, Н. О. Лішук⁶, К. А. Шаповал⁷ та інших. Водночас, попри наявність теоретичних напрацювань із зазначеної проблематики, питання організаційно-тактичних засад взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час розслідування досліджуваних кримінальних правопорушень потребують подальшого наукового опрацювання.

Метою статті є визначення організаційно-тактичних проблем взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством та розроблення науково обґрунтованих шляхів їх розв'язання.

Для досягнення зазначеної мети необхідно:

¹ Бондар С. В. Взаємодія слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2020. 17 с.

² Борисенко М. В. Взаємодія слідчого з оперативними та іншими підрозділами органів Національної поліції під час досудового розслідування: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Київ, 2021. 260 с.

³ Гусева В. О. Проблеми взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час розслідування посягань на життя працівника правоохоронного органу. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2019. № 2. Ч. 2. С. 114-119.

⁴ Іщенко Т. В. Розслідування домашнього насильства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2021. 324 с.

⁵ Крижна Л. В. Попередження злочинів, що вчиняються у сфері сімейно-побутових відносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2000. 17 с.

⁶ Лішук Н. О. Насильницькі дії, що вчиняються щодо жінок: причини та запобігання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2020. 232 с.

⁷ Шаповал К. А. Методика розслідування вбивств, вчинених у зв'язку з домашнім насильством: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Харків, 2023. 224 с.

проаналізувати наявні наукові підходи з питань взаємодії слідчого під час досудового розслідування;

визначити особливості взаємодії у провадженнях за фактом домашнього насильства;

виявити організаційні й тактичні засади нейтралізації проблемних чинників, що виникають на шляху повного та швидкого вирішення завдань кримінального провадження.

Отримані результати можуть бути використані задля підвищення ефективності досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством.

Виклад основного матеріалу. Дослідження організаційно-тактичних засад взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час досудового розслідування зумовлює необхідність чіткого визначення базових понять, що становлять методологічну основу відповідного наукового аналізу. Одним із таких понять є «взаємодія», зміст і обсяг якого мають принципове значення для подальшого розкриття проблематики дослідження. У тлумачних словниках зазначений термін визначається як погоджена дія між суб'єктами, а також взаємний зв'язок між предметами в дії¹. Таке розуміння відображає загальний аспект взаємодії та акцентує увагу на її узгодженому характері.

З криміналістичної точки зору поняття взаємодії набуває більш конкретного змістовного наповнення. Зокрема, В. Ю. Шепітько розглядає взаємодію як взаємну спільну координаційну діяльність декількох органів, спрямовану на виконання різних завдань розслідування кримінальних правопорушень та запобігання їм².

Більшість криміналістів розглядають взаємодію слідчих, оперативних працівників і співробітників підрозділів судово-експертної діяльності під час досудового розслідування як спільну, нормативно врегульовану діяльність різних за компетенцією та спеціалізацією, що ґрунтується на узгодженні їхніх дій, повноважень і професійних можливостей з метою забезпечення ефективного розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, встановлення об'єктивної істини у кримінальному провадженні та правильного застосування норм кримінального процесуального законодавства³.

Водночас, на нашу думку, такий підхід попри його наукову обґрунтованість і значення для організації досудового розслідування загалом, є недостатнім для характеристики взаємодії під час розслідування

¹ Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. С. 85; Новий тлумачний словник української мови : 42 000 слів : у 4 т. / [уклад. В. Яременко, О. Сліпущко]. Київ: Аконт, 1998. Т. 3. ОБЕ – РОБ. С. 259.

² Криміналістика. Криміналістическая тактика и методика расследования преступлений: учебник / под. ред. проф. В. Ю. Шепітько. Харьков : Одиссей, 2001. С. 223

³ Див.: Тертишник В. М. Науково-практичний коментар до Кримінальнопроцесуального кодексу України. Київ: А.С.К., 2004. 1051 с.; Розслідування торгівлі дітьми : навч.-практ. посіб. / [О. В. Бардацька, В. І. Дубина, О. В. Пустова, Г. Л. Герасименко, О. Л. Кустова]; МВС України; Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2011. 236 с.; Криміналістика : підручник / [В. Д. Берназ, В. В. Бірюков, А. Ф. Волобуєв та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва. Харків: ХНУВС, 2011. 665 с.

кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством. Обмеження кола суб'єктів взаємодії виключно слідчим, оперативними працівниками та експертами не повною мірою відображає специфіку зазначеної категорії кримінальних правопорушень, яка зумовлює необхідність залучення ширшого кола учасників.

Зокрема, у кримінальних провадженнях за фактами домашнього насильства істотне значення відіграє участь широкого кола суб'єктів, зокрема патрульних поліцейських, поліцейських офіцерів громад, дільничних офіцерів поліції, прокурорів, суддів, представників місцевих державних адміністрацій, органів опіки та піклування, працівників закладів охорони здоров'я й освіти, медіа, а також інших осіб і установ, задіяних у розслідуванні кримінального правопорушення або забезпеченні захисту потерпілої особи.

Такий широкий перелік суб'єктів потенційної взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень зумовлений положеннями чинного законодавства та характером завдань, покладених на правоохоронні органи. Залучення до взаємодії не лише суб'єктів кримінального провадження, а й представників органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, соціальних, медичних та освітніх установ, а також інших осіб та інституцій відповідає комплексному підходу до протидії домашньому насильству й спрямоване на забезпечення належного захисту потерпілих осіб та запобігання повторним проявам насильства.

Про допустимість і нормативну обґрунтованість залучення широкого кола суб'єктів до взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень свідчить аналіз Закону України «Про Національну поліцію», яким передбачені різні форми взаємодії поліції і іншими суб'єктами. Зокрема, цим Законом закріплено взаємодію поліції з органами державної влади та органами місцевого самоврядування (ст. 5), з населенням на засадах партнерства (ст. 11), інформаційну взаємодію з іншими органами державної влади України, органами правопорядку іноземних держав і міжнародними організаціями (ст. 25), взаємодію керівників територіальних органів поліції з представниками органів місцевого самоврядування (ст. 88), а також реалізацію спільних проєктів із громадськістю (ст. 89).

Отже, проведений аналіз теоретичних підходів і нормативного регулювання дозволяє дійти висновку, що взаємодія слідчого під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, має розглядатися не лише як узгоджена діяльність суб'єктів кримінального провадження, а як комплексний міжвідомчий процес, що охоплює широке коло учасників, залучених до протидії насильству та захисту потерпілих осіб. Такий розширений підхід зумовлений специфікою домашнього насильства, його латентним і системним характером, а також необхідністю поєднання кримінально-процесуальних, соціальних, медичних і превентивних заходів. Нормативне закріплення різних форм взаємодії поліції з органами державної влади, місцевого самоврядування, громадськістю та іншими інституціями створює правові передумови для

реалізації комплексної моделі взаємодії, здатної забезпечити повноту, всебічність і ефективність досудового розслідування, а також належний рівень захисту прав і законних інтересів потерпілих від домашнього насильства. Положення чинного законодавства створюють правову основу для розширеного розуміння взаємодії слідчого під час розслідування кримінальних проваджень за фактом домашнього насильства, що дозволяє залучати до спільної діяльності суб'єктів, компетенція яких виходить за межі суто правоохоронної сфери, але має важливе значення для повного, всебічного та ефективного розслідування домашнього насильства.

Взаємодію слідчого під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, на нашу думку, слід розглядати, як узгоджену за метою, часом та змістом діяльність уповноважених суб'єктів, спрямовану на всебічне, повне та неупереджене збирання доказів і забезпечення захисту прав і законних інтересів потерпілих осіб.

Діяльність суб'єктів, залучених до запобігання та протидії домашньому насильству, має комплексний характер і здійснюється на засадах, визначених національним законодавством і міжнародно-правовими стандартами. Насамперед така діяльність спрямована на забезпечення безпеки постраждалих осіб і надання їм ефективної правничої допомоги з урахуванням сформованої практики Європейського суду з прав людини. Важливим принципом є забезпечення рівності прав і можливостей жінок і чоловіків під час реалізації заходів у сфері протидії домашньому насильству, що виключає будь-які прояви дискримінації. Не менш значущою є вимога щодо збереження конфіденційності інформації про постраждалих осіб, які повідомили про факти насильства, з метою недопущення їх віктимізації. Крім того діяльність відповідних суб'єктів повинна здійснюватися з урахуванням особливих потреб та інтересів окремих категорій постраждалих, зокрема осіб з інвалідністю, вагітних жінок, дітей, недієздатних осіб, осіб похилого віку, що обумовлює необхідність індивідуалізованого підходу під час досудового розслідування, реалізації заходів захисту та допомоги¹.

Особливого підходу до організації взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством вимагає їх специфіка, обумовлена перш за все необхідністю оперативного реагування, поєднанням кримінально-процесуальних і превентивних заходів, залучення фахівців різних галузей, таких як психологи, соціальні працівники, а також дотримання принципів конфіденційності та безпеки потерпілих.

---

¹ Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі: Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>. Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами Національної поліції: метод. рек. / [В.Л. Костюк, Н.В. Федоровська, М.В. Пашковська]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. С. 31. URL: <https://www.navs.edu.ua/images/news/img/2021/06/pr12.pdf>.

Під час аналізу матеріалів практичної діяльності та теоретичних напрацювань видалось можливим з'ясувати наступні організаційні проблеми під час організації взаємодії слідчого з іншими суб'єктами, а саме:

відсутність чітко визначених алгоритмів взаємодії між слідчим, дізнавачем оперативними підрозділами та соціальними службами;

формальний характер міжвідомчої координації, зведення взаємодії до обміну інформаційними довідками;

несвоєчасне інформування слідчого про факти повторного насильства або порушення термінових заборонних приписів.

Своєю чергою, виявлено такі тактичні проблеми взаємодії під час розслідування зазначених кримінальних правопорушень, а саме:

несвоєчасне залучення психолога або соціального працівника під час проведення допиту потерпілих чи інших слідчих (розшукових) дій;

порушення тактики первинного огляду місця події через недооцінку «побутового» характеру насильства;

відсутність узгодженості між слідчим та прокурором з питань тактики доказування систематичності насильства;

відсутність або неналежна організації процесуальної взаємодії зі спеціалістами, зокрема в частині призначення необхідних експертних досліджень та узгодження питань по ним тощо.

З урахуванням виявлених організаційних проблем пропонуємо наступні шляхи їх подолання під час організації взаємодії. По-перше, необхідним є розроблення та впровадження міжвідомчих стандартів взаємодії під час розслідування фактів домашнього насильства, які б визначали порядок і межі участі кожного суб'єкта. По-друге, ефективним кроком є створення на регіональному рівні комплексних (різнопрофільних) груп, діяльність яких сприятиме всебічному реагуванню на зазначені кримінальні правопорушення. По-третє, важливим є налагодження постійного й оперативного інформаційного обміну між правоохоронними органами та соціальними службами.

Подолання тактичних проблем, на нашу думку, сприятиме залучення психолога з моменту першого контакту з потерпілою особою, застосування тактичних прийомів допиту, з урахуванням віку, психологічного стану та залежності потерпілої особи від кривдника, узгодження слідчим і прокурором єдиної тактичної моделі доказування систематичності насильства, а також активне використання термінових заборонних приписів та інших заходів безпеки як елементів криміналістичної тактики.

Важливу роль у системі взаємодії суб'єктів під час запобігання та протидії домашньому насильству відіграють спеціалізовані поліцейські підрозділи «Поліна» (Поліція проти насильства), діяльність яких спрямована на оперативне реагування на повідомлення про факти домашнього насильства, оцінку ризиків повторного вчинення насильства, документування правопорушень і координацію подальших заходів захисту постраждалих осіб.

У контексті досудового розслідування підрозділи «ПОЛІНА»

виступають важливим елементом первинної ланки взаємодії, оскільки саме їхні працівники, як правило, першими контактують із потерпілими особами, фіксують обстановку події, збирають первинну інформацію про характер і систематичність насильства, вживають невідкладних превентивних заходів, зокрема ініціюють винесення термінових заборонних приписів щодо кривдника. Отримані ними відомості мають істотне значення для подальшої організації досудового розслідування, визначення його напрямів і виявлення джерел доказів, що збираються для досудового розслідування.

Водночас ефективність діяльності підрозділів «Поліна» значною мірою залежить від належної процесуальної та організаційної взаємодії. У цьому контексті доцільним є розгляд підрозділів «Поліна» не лише як окремого структурного елементу Національної поліції України, а як інтегрованого суб'єкта міжвідомчої взаємодії. Такий підхід відповідає комплексній моделі протидії домашньому насильству та сприяє своєчасному виявленню системності насильницьких дій, мінімізації ризиків ретравматизації та забезпеченню належного захисту прав і законних інтересів потерпілих осіб.

З огляду на це, удосконалення організаційно-тактичних засад взаємодії слідчого з підрозділами «Поліна» слід розглядати як один із пріоритетних напрямів підвищення ефективності досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством.

Висновки. Ефективність досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних із домашнім насильством, безпосередньо залежить від рівня організаційно-тактичної взаємодії слідчого з іншими суб'єктами, залученими до протидії такому соціально небезпечному явищу. Латентний характер і повторюваність домашнього насильства зумовлюють необхідність комплексного реагування, що повинно поєднувати процесуальні повноваження органів досудового розслідування з можливостями соціальних, медичних, психологічних та інших установ та організацій, діяльність яких спрямована на захист потерпілих і запобігання повторним проявам насильства.

Проведене дослідження дозволило виявити організаційні й тактичні проблеми взаємодії слідчого з іншими суб'єктами та запропонувати напрями їх подолання, що ґрунтуються на міждисциплінарному підході, удосконаленні нормативного регулювання та впровадженні узгоджених стандартів спільної діяльності із зазначених питань. Реалізація запропонованих підходів сприятиме підвищенню якості доказування, своєчасному реагуванню на факти домашнього насильства та забезпеченню балансу між завданнями кримінального провадження і захистом прав і законних інтересів потерпілих осіб.

Подальші наукові дослідження доцільно спрямувати на детальний аналіз взаємодії слідчого з конкретними суб'єктами, а також урахування різних форм домашнього насильства.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бондар С. В. Взаємодія слідчих підрозділів Національної поліції України з правоохоронними органами інших держав під час розслідування злочинів у сфері банківської діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2020. 17 с.
2. Борисенко М. В. Взаємодія слідчого з оперативними та іншими підрозділами органів Національної поліції під час досудового розслідування: дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Київ, 2021. 260 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. Київ ; Ірпінь : Перун, 2005. 1728 с.
4. Гусева В. О. Проблеми взаємодії слідчого з іншими суб'єктами під час розслідування посягань на життя працівника правоохоронного органу. *Jurnalul juridic national: teorie și practică*. 2019. № 2. Ч. 2. С. 114-119.
5. Запобігання та протидія домашньому насильству підрозділами Національної поліції: метод. рек. / [В.Л. Костюк, Н.В. Федоровська, М.В. Пашковська]. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2021. 42 с. URL: <https://www.navs.edu.ua/images/news/img/2021/06/pr12.pdf>.
6. Іщенко Т. В. Розслідування домашнього насильства: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.09. Київ, 2021. 324 с.
7. Крижна Л.В. Попередження злочинів, що вчинюються у сфері сімейно-побутових відносин: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Київ, 2000. 17 с.
8. Криміналістика. Криміналистическая тактика и методика расследования преступлений: учебник / под. ред. проф. В. Ю. Шепитько. Харьков : Одиссей, 2001. 528 с.
9. Криміналістика : підручник / [В. Д. Берназ, В. В. Бірюков, А. Ф. Волобуєв та ін.] ; за заг. ред. А. Ф. Волобуєва. Харків: ХНУВС, 2011. 665 с.
10. Ліщук Н. О. Насильницькі дії, що вчиняються щодо жінок: причини та запобігання: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Львів, 2020. 232 с.
11. Новий тлумачний словник української мови : 42 000 слів : у 4 т. / [уклад. В. Яременко, О. Сліпушко]. Київ: Аконіт, 1998. Т. 3. ОБЕ – РОБ. 927 с.
12. Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі : Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 658. // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/658-2018-%D0%BF#Text>.
13. Слухаєнко Ю. М. Методика розслідування домашнього насильства : дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Кропивницький, 2023. 213 с.
14. Тертишник В.М. Науково-практичний коментар до Кримінальнопроцесуального кодексу України. Київ: А.С.К., 2004. 1051 с.; Розслідування торгівлі дітьми : навч.-практ. посіб. / [О. В. Бардацька, В. І. Дубина, О. В. Пустова, Г. Л. Герасименко, О. Л. Кустова]; МВС України; Нац. акад. прокуратури України. Київ, 2011. 236 с.

15. Шаповал К.А. Методика розслідування вбивств, вчинених у зв'язку з домашнім насильством : дис. ... д-ра філософії: 081 Право. Харків, 2023. 224 с.

Стаття надійшла до редакції 05.04.2023

Kateryna A. SHAPOVAL,

PhD in Law

(Main Directorate of the National Police in Kharkiv Region, Kharkiv, Ukraine)

Oleksandr Y. PROKOPENKO,

(Kharkiv National University of Internal Affairs, Kharkiv, Ukraine)

ORGANIZATIONAL AND TACTICAL BASIS OF INTERACTION INVESTIGATOR WITH OTHER SUBJECTS DURING THE INVESTIGATION OF CRIMINAL OFFENSES RELATED TO DOMESTIC VIOLENCE

The article reveals the organizational and tactical features of the interaction of the investigator with other subjects of criminal proceedings during the investigation of criminal offenses related to domestic violence. The main problems of interagency interaction that negatively affect the effectiveness of the pre-trial investigation are identified, and directions for overcoming them are proposed, taking into account modern forensic approaches and current trends in law enforcement activities of law enforcement agencies. It is argued that the implementation of the proposed approaches will contribute to improving the quality of evidence, timely response to facts of domestic violence, and ensuring a balance between the tasks of criminal proceedings and the protection of the rights and legitimate interests of victims. Prospects for further scientific research are outlined.

Keywords: *domestic violence, pre-trial investigation, investigator interaction, forensics, organizational and tactical foundations, criminal proceedings, criminal offense.*